

Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Sosyal Tasarımın Gerekliliğine Dair Araştırma ve Bir Ders Önerisi

An Investigation and a Course Proposal on the Necessity of Social Design in Visual Communication Design Education

Adnan Tepecik^{a*}, Nazik Çelik^b

^a*Başkent University, Ankara, Turkey*

^b*Dumlupınar University, Kütahya, Turkey*

Öz

Bu araştırmanın amacı, görsel iletişim tasarımı eğitimi alanında sosyal tasarımın gerekliliğini, sosyal tasarımın görsel iletişim tasarımı eğitimi içindeki amaç ve işlevini saptamaya çalışmaktır. Araştırmanın nicel boyutunda, evreni oluşturan öğretim elemanlarının derslerinde sosyal tasarım eğitimi uygulamalarını, sorunlarını, gereksinimlerini, sosyal tasarım öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine yönelik görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise, sektör uzmanları ile yapılan görüşmelerden alınan bilgilerden yararlanılmıştır. Hazırlanan anket için 2013-2014 öğretim yılı Güz Döneminde, Türkiye'deki Güzel Sanatlar Fakülteleri öğretim elemanı sayısına ilişkin çerçeve elde edilmiştir. Araştırmaya, Türkiye'deki 35 üniversitede bulunan Güzel Sanatlar Fakültesinden 270 öğretim elemanı katılmıştır. Araştırmanın diğer aşamasında 10 uzman ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bulgular, araştırmaya katılan öğretim elemanları ve uzmanların büyük bir çoğunluğunun sosyal tasarım öğretiminin çok önemli ve gerekli gördüklerini göstermektedir. Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu grafik tasarım programında sosyal tasarımın ayrı bir ders (seçmeli) olarak yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Elde edilen veriler sonucunda sosyal tasarım adı altında yeni bir ders önerisi hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal tasarım, görsel iletişim tasarımı eğitimi, ders önerisi

Abstract

The aim of this research is to determine the necessity of social design in the field of visual communication design education and the purpose and the function of social design within visual communication design education. In this research, the quantitative data were collected through a survey to specify social design education practices, problems, and needs in the classes of the instructors participating to the study as well as their opinions and suggestions about the development of teaching-learning process of social design. For the qualitative aspect of the research, interviews were used to gather information from experts in the field. 270 instructors working at 35 universities in the Faculty of Fine Arts in Turkey participated in this research. In another phase of the research semi-structured interviews with 10 experts were carried out. The majority of the instructors emphasized that social design needs to take place as a separate course (elective) in Graphic Design Programs. In the light of the findings, a new social design course has been proposed.

Keywords: social design, visual communication design education, course proposal

*ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Adnan Tepecik, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Başkent University, Ankara, Turkey, E-mail address: atepelik@baskent.edu.tr

^bNazik Çiğdem, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Dumlupınar University, Kütahya, Turkey, E-mail address: atepelik@baskent.edu.tr

1. Giriş

Dünyada tüm canlıların yaşamlarını devam ettirme sürecinde, karşılardaki diğer canlılarla işaretler, hareketler, sesler gibi birtakım sembollerden oluşan çok çeşitli sistemleri kullanarak iletişim kurdukları bilinmektedir.

Görsel iletişim, söze gerek duymadan her türlü görüntüden oluşan bilginin insanlar arasındaki alışverişi olarak tanımlanabilir. Görsel iletişimin temelini oluşturan görme yeteneği, algılamada önemli rol oynamaktadır. Görme, konuşmadan önce gelişir. Önemli bir duyu organımız olan göz, aynı zamanda öğrenme aracıdır.

Çağımızda bilgisayarların iletişimde kullanılmasıyla birlikte evrensel bir iletişim ağı oluşmuş ve günümüz insanı bu ağı ile kuşatılmıştır. Bilginin aktarılmasında en etkin rol artık görsel iletişim olmuştur.

Görsel iletişim tasarımı, teknoloji ve sanatın bir arada olduğu bir çalışma alanıdır. Gün geçtikçe artan bir görsel kültür içinde yaşamaktayız. Görsel iletişim tasarımı alanında son yıllarda ağırlık kazanan ve öne çıkan konulardan bir tanesi sosyal tasarımıdır. Sosyal içerikli grafik tasarımı mesaj iletilirken hedef kitle ile sosyal bir iletişim kurulmaktadır. Sosyal iletişim ile sürekli duyduğumuz söylemlerin daha algılanan, ikna edici ve davranışsal değişikliklere yol açacak bir şekilde kitlelere duyurulması sağlanmaktadır.

Sosyal tasarım, toplumların yönlendirilmesinde; çeşitli bilgilerin, olayların, düşüncelerin, yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Sosyal içerikli tasarımlar duyuru, yol gösterici, çevre, sağlık ve toplumsal olaylarda yaptırım gücü oluşturma, bilinçlendirme gibi görevleri üstlenen sosyal veya siyasi bir amaca yönelik olarak tasarlanır. Sosyal içerikli grafik tasarımlarda satış ve tüketim amacı güdülmemektedir. Konuyla ilgili olarak Dülgeroğlu (2007) şöyle ifade etmektedir; grafik tasarımcıların sosyal bilinç geliştirmeden sadece tüketim kültürü mantığının yayılmasına ve fosilleşmesine katkıda bulunmaları, yaşadığımız dünyanın kısıtlı kaynakları, toplumsal düzensizlikler ve adaletsizlikler göz önüne alındığında, sorumsuzluk olarak görülebilir. Görsel iletişimin kitlelere ulaşmaktaki ve ikna etmedeki gücü, grafik tasarımcıların yeteneklerini sosyal konulara da yönlendirmeleriyle bu alanda verilecek mesajların ne kadar etkili olabileceğine dair bize ipuçları sunuyor.

Özsoy'a (2003) göre; "Bu gelişim sürecinde görsel iletişim yöntemleri kullanılarak yapılan sosyal tasarımlar uygarlığı geliştirmekle sorumlu olan bireyi cesaretlendirip, bunu yapmak için beceri ve bakış açıları sunmaktadır". Depeli (2007) konuyla ilgili olarak "Çünkü görsel olan bilgilendirici öğeler kişiye bilgiyi ulaştırmakla kalmaz aynı zamanda bilgi ile kişi arasında duygusal bir bağ da oluşturmaktadır" şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Bu anlamda görsel iletişim tasarımı eğitimi alanında sosyal tasarımın yer alması büyük önem taşımaktadır. Güzel Sanatlar Fakülteleri grafik ve görsel iletişim tasarımı bölümleri öğretim programları incelenmiş ve sosyal tasarım alanı ile ilgili derslere yer verilmediği görülmüştür. Yapılan araştırmada bu nedenlerle, görsel iletişim tasarımı eğitimi verilen kurumlarda sosyal tasarım eğitiminin yer alması ve niteliğini artırmak amacıyla öğretim sürecine dahil etmek üzere bir ders önerisi olarak düşünülmüş ve öğretim elemanlarının görüşlerine sunulması gereği duyulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda *sosyal tasarım* adı altında yeni bir ders önerisi hazırlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye'deki Güzel Sanatlar Fakülteleri grafik ve görsel iletişim tasarımı bölümü öğretim elemanları oluşturmaktadır. 2013-2014 öğretim yılı Güz Döneminde, Türkiye'deki Güzel Sanatlar Fakülteleri öğretim elemanı sayısına ilişkin çerçeve elde edilmiştir. Buna göre araştırma evrenini Türkiye'de yer alan 35 üniversitede bulunan Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik ve Görsel İletişim Tasarımı bölümlerinde görev yapan 270 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Evrene ulaşma güçlüğü olmadığı dikkate alınarak, yöntemin de tarama modeli olması ve daha güvenilir verilerin elde edilmesi amacı ile örneklem alma yoluna gidilmemiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde veri toplama aracı olarak kullanılan anket, evrenin tümüne iletilmiş ancak anketlerin tamamının geri dönüşü sağlanamamıştır. Uygulanan anketler ile değerlendirmeye alınan anketlere ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1

Öğretim Elemanlarına Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü

Gönderilen	Yanıtlanan		Değerlendirme Dışı Bırakılan		Değerlendirmeye Alınan	
	f	%	f	%	f	%
270	124	45,9	3	2,4	121	97,5

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırma evrenini oluşturan 270 öğretim elemanından 124'ü (% 45,9) anketi yanıtlarak görüşlerini bildirmişlerdir. Veri toplama aracının ölçme güvenilirliğine hataların karışmasını önlemek amacıyla belirlenen 3 (% 2,4) anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Değerlendirme dışı bırakılan anketler çıkarıldıktan sonra, 121 (% 97,5) anket değerlendirmeye alınmış ve üzerinde istatistiksel işlem yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının kişisel özelliklerine ilişkin bilgilere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Öğretim Elemanlarının Kişisel Özellikleri (f = 121)

	f	%
Eğitim Derecesi		
Lisans	9	7,5
Yüksek Lisans	61	50,8
Doktora	30	25,0
Sanatta Yeterlilik	20	16,7
Çalışma Süresi		
0-5 yıl	44	37,9
6-10 yıl	42	33,9
11-20 yıl	28	22,6
21 yıl ve üzeri	7	5,6
Ünvan		
Profesör	4	3,3
Doçent	8	6,7
Yardımcı Doçent	24	20,0
Öğretim Görevlisi	43	35,8
Araştırma Görevlisi	37	30,8
Uzman	4	3,3
Yaş		
25 yaş ve altı	5	4,2
26-35 yaş	48	40,0
36-45 yaş	48	40,0
46-55 yaş	15	12,5
56 yaş ve üzeri	4	3,3
Cinsiyet		
Kadın	53	45,3
Erkek	64	54,7
Tez Alanı (sosyal sorumluluk alanı ile ilgili mi?)		
Evet	10	8,4
Hayır	109	91,6

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında nicel ve nitel yaklaşımlar bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutuna ilişkin verilerinin toplanmasında "Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Sosyal Tasarımın Gerekliliğine Dair Öğretim Elemanlarının Görüşleri Anketi", nitel boyutta verilerin toplanmasında ise "Uzman Görüşme Formu" kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Anket geliştirilirken ilk aşamada alan yazın geniş çapta taranmış, benzer özelliklerdeki çalışmalar incelenmiştir. Anketin görünüş ve kapsam geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Soru maddeleri ve anlatımların anlaşılır olup olmadığı ve genel olarak anketin araştırmanın amacına uygun olup olmadığına ilişkin uzman görüşlerine dayalı olarak oluşturulan ankete son şekli verilmiştir.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretim elemanlarının kişisel özelliklerine, ikinci bölümde ise sosyal tasarım eğitimi ile ilgili var olan durumun değerlendirilmesine ve önerilere ilişkin soru maddeleri yer almaktadır. Anketin birinci bölümünde sekiz soru maddesi yer almıştır. Bağımsız değişkenleri oluşturan ve kişisel bilgiler olarak adlandırılan bu bölümde, öğretim elemanlarının; çalıştığı kurumu, akademik unvanını, eğitim durumunu, hizmet sürelerini, cinsiyetini, yaşını belirlemeye yönelik soru maddelerine yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde sosyal tasarımı eğitimi ile ilgili on bir soru ve maddeye yer verilmiştir.

Araştırmada nitel verileri yarı yapılandırılmış bir veri toplama aracı ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış veri toplama araçları, sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Yılmaz ve Altinkurt, 2011). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, araştırmacının kısaca kendisini tanıttığı ve araştırmanın amacı ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise görüşme sorularına yer verilmiştir. Hazırlanan görüşme soruları uzman görüşlerine sunulmuştur. Alınan öneriler doğrultusunda görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Anket formlarındaki bilgiler kodlanarak bilgisayara veri girişi yapılmıştır. Anket yoluyla elde edilen nicel verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Araştırma verilerinin tüm istatistiksel çözümlenmeleri, SPSS Statistics 20 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Anket formunda yer alan açık uçlu soru maddeleri nitel veri olarak kabul edilmiştir. Açık uçlu soru maddelerinden toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış, bulgular nicel olarak sunulmuştur. Ankette yer alan açık uçlu soru maddeleri okunarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının her bir açık uçlu soru maddelerine verdikleri yanıtların dökümü yapılmıştır. Daha sonra çizelgede yer alan bulgular açıklanarak yorumlanmıştır. Görüşme verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan uzmanların sosyal tasarım eğitiminin gerekliliğine ilişkin verdikleri yanıtlar belirli başlıklar altında birleştirilmiştir. Bu aşamada elde edilen bulgular, uzmanların görüşleri doğrultusunda genel olarak değerlendirilmiş, benzer cevaplar ortak gruplar halinde toplanmış ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde verilerin nicel ve nitel yöntemler sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Öğretim Elemanlarının Sosyal Tasarım Eğitimi ile İlgili Var Olan Durumun Değerlendirilmesine ve Önerilerine İlişkin Görüşleri

Öğretim elemanlarının grafik tasarım derslerinde sosyal tasarım öğretimine ilişkin bulgular; etkinlikler, süre, çalışmalar, öğretim materyalleri, amaçlar, kullanılan öğretim yöntemleri, yaşanan sorunlar başlıkları altında verilmiştir.

Tablo 3

Öğretim elemanlarının sosyal tasarım ile ilgili yayınları takip etme durumlarına ilişkin görüşleri

	f	%
Her zaman	14	11,7
Çoğunlukla	54	45,0
Kimi zaman	39	32,5
Çok seyrek	11	9,2
Hiçbir zaman	2	1,7
Toplam	120	100,0

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretim elemanlarının 14'ü (% 11,7) sosyal tasarım ile ilgili yayınları her zaman, 54'ü (% 45,0) çoğunlukla, 39'u (% 32,5) kimi zaman, 11'i (% 9,2) çok seyrek olarak takip ettiğini, 2'si (% 1,7) hiçbir zaman takip etmediğini ifade etmişlerdir. Bu verilerden hareketle öğretim elemanlarının çoğunluğu ilgili yayınları takip etmektedir.

Tablo 4

Öğretim elemanlarının Grafik Tasarım derslerinde sosyal tasarım öğretimine yer verme sıklıklarına ilişkin görüşleri

	f	%
Haftada 1-2 saat	14	11,3
Gerekli olduğunda	48	38,7
Nadiren	11	8,9
Diğer	3	2,4

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretim elemanlarının 14'ü (% 11,3) sosyal tasarım öğretimine haftada 1-2 saat, 48'i (% 38,7) gerekli olduğunda, 11'i (% 8,9) nadiren yer verdiğini ifade etmişlerdir. 'diğer' seçeneğini işaretleyen 3 öğretim elemanı (% 2,4), *dönemde bir proje, sosyal sorumlulukla ilgili projeler, her derste ilk 20 dk.* cevaplarını vermişlerdir. Bu durumda, öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun düzenli olarak değil, sadece gerekli olduğunda gündemde yer alan sosyal konulara yer verdiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 5

Öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde kullandıkları öğretim materyallerinden yararlanma durumlarına ilişkin görüşleri

	Her zaman		Çoğunlukla		Kimi zaman		Çok seyrek		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Türkçe grafik tasarım/sosyal tasarım ile ilgili süreli yayınlar	6	7,3	17	20,7	26	31,7	22	26,8	11	13,4	82	100,0
Yabancı dilde grafik tasarım/sosyal tasarım ile ilgili süreli yayınlar	8	9,8	26	31,7	24	29,3	16	19,5	8	9,8	82	100,0
Bilimsel yayınlar (ilgili makaleler/bildiriler/tezler)	5	6,3	18	22,5	32	40,0	15	18,8	10	12,5	80	100,0
Örnek çalışmalar	38	45,8	35	42,2	6	7,2	4	4,8	0	0,0	83	100,0
İnternet	48	57,8	29	34,9	4	4,8	2	2,4	0	0,0	83	100,0
Bilgisayar	48	60,8	28	35,4	2	2,5	1	1,3	0	0,0	79	100,0
Görsel araçlar (film, video, slayt, CD vb)	39	48,1	31	38,3	5	6,2	6	7,4	0	0,0	81	100,0
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde en çok kullandıkları öğretim materyallerine ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, en çok bilgisayar ve internette faydalandığı, bunu görsel araçların ve daha sonra da örnek çalışmaların takip ettiği görülmektedir. Yabancı dilde yayınlar, Türkçe yayınlar ve bilimsel yayınlardan ise çok az faydalandığı görülmektedir.

Tablo 6

Öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminin amaçları ile ilgili maddelerin önemine ilişkin görüşleri

	Çok önemli		Önemli		Kısmen önemli		Önemsiz		Çok önemsiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal tasarımın grafik tasarımdaki yeri ve önemini kavrama	30	36,6	50	61,0	1	1,2	1	1,2	0	0,0	82	100,0

Sosyal tasarımın uygulama alanlarını öğrenme	30	36,1	49	59,0	3	3,6	1	1,2	0	0,0	83	100,0
Sosyal tasarımın tarihsel gelişimini öğrenme	16	19,3	42	50,6	21	25,3	3	3,6	1	1,2	83	100,0
Sosyal tasarım ve kültürel yapı ilişkisini kavrama	34	42,0	41	50,6	5	6,2	1	1,2	0	0,0	81	100,0
Sosyal tasarım ve görsel çevre ilişkisini kavrama	34	41,0	45	54,2	4	4,8	0	0,0	0	0,0	83	100,0
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi; öğretim elemanlarının görüşleri incelendiğinde, verilen yanıtların önemli ve çok önemli seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretim elemanlarının “Sosyal tasarımın grafik tasarımdaki yeri ve önemini kavrama”, “Sosyal tasarımın uygulama alanlarını öğrenme” ve “Sosyal tasarım ve görsel çevre ilişkisini kavrama” amaçlarına diğer amaçlara göre daha fazla önem verdikleri görülmektedir.

Tablo 7

Öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerin durumuna ilişkin görüşleri

	Her zaman		Çoğunlukla		Kimi zaman		Çok seyrek		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Düz anlatım yöntemi	6	7,4	13	16,0	29	35,8	18	22,2	15	18,5	81	100,0
Soru-yanıt yöntemi	10	12,5	27	33,8	29	36,3	12	15,0	2	2,5	80	100,0
Tartışma yöntemi	31	37,8	39	47,6	9	11,0	2	2,4	1	1,2	82	100,0
Beyin fırtınası	42	51,9	30	37,0	9	11,1	0	0,0	0	0,0	81	100,0
Araştırma-İnceleme yaptırma	44	53,0	31	37,3	7	8,4	1	1,2	0	0,0	83	100,0
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tablo 7’de görüldüğü öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerin durumuna ilişkin yanıtlarına bakıldığında, en çok araştırma-inceleme yaptırma, beyin fırtınası ve tartışma yöntemini kullandıkları görülmektedir. Soru-yanıt yöntemi ve düz anlatım yöntemini ise daha az kullandıkları görülmektedir.

Tablo 8

Öğretim elemanlarının yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri

	f
Türkçe kaynak sıkıntısı	29
Yabancı kaynak sıkıntısı	4
Görsel kaynak sıkıntısı	9
Öğrenciden kaynaklanan sorunlar	24
Amaçların belirlenmesine ilişkin sorunlar	23
İçeriğe ilişkin sorunlar	14
Değerlendirmeye ilişkin sorunlar	17
Ders saatinin yetersizliği	26
Diğer	1

Tablo 8’deki sonuçlara bakıldığında öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde yaşadıkları sorunların başında Türkçe kaynak sıkıntısı, ders saatinin yetersizliği, öğrenci kaynaklı sorunlar ve amaçların belirlenmesine ilişkin sorunlar yaşadıkları görülmektedir. ‘Diğer’ seçeneğini işaretleyen bir öğretim elemanının görüşü ise ‘*proje ile ilgili maddi destek sorunları yaşıyorum*’ olmuştur.

Tablo 9

Öğretim elemanlarının gerçekleştirdikleri etkinlik türlerine ilişkin görüşleri

	f
Workshop	25
Konferans	6
Grafik tasarım/sosyal içerikli tasarım sergisi	50
Tasarım yarışmaları	45
Diğer	1

Tablo 9'daki sonuçlara bakıldığında öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde desteklemeye yönelik gerçekleştirdikleri etkinlikleri öncelikli olarak Grafik tasarım/sosyal içerikli tasarım sergileri oluşturmaktadır. Daha sonra ise; tasarım yarışmalarını çoğunlukla gerçekleştirdikleri görülmektedir. 'diğer' seçeneğini işaretleyen bir öğretim elemanının görüşü ise 'verdiğim dersin bir kısmını oluşturuyor' olmuştur.

Tablo 10

Öğretim elemanlarının bölümlerinde sosyal tasarım ile ilgili ders olup olmaması durumuna ilişkin görüşleri

	f	%
Evet	7	5,8
Hayır	113	94,2
Toplam	120	100,0

Tablo 10'da görüldüğü gibi öğretim elemanlarının 7'si (% 5,8) sosyal tasarım ile ilgili ders olduğunu, 113'ü (% 94,2) olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 11

Öğretim elemanlarının sosyal tasarımın grafik tasarım programında ayrı bir ders olarak yer alıp almaması durumuna ilişkin görüşleri

	f	%
Evet	103	85,1
Hayır	18	14,9
Toplam	121	100,0

Tablo 11'de görüldüğü gibi öğretim elemanlarının 103'ü (% 85,1) sosyal tasarımın programda ayrı bir ders olarak yer alması gerektiğini, 18'i (% 14,9) gerekmediğini ifade etmişlerdir. Tablo 11'deki soruya 'evet' yanıtı veren öğretim elemanlarının sosyal tasarımın grafik tasarım programında yer alması durumuna ilişkin görüşleri Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Öğretim elemanlarının sosyal tasarımın grafik tasarım programında ayrı bir ders olarak yer alması durumuna ilişkin görüşleri

	f	%
Seçmeli ders olarak, 2 yarıyıl, haftada 4 saat 3 kredi verilmelidir	87	70,2
Zorunlu ders olarak, 2 yarıyıl, haftada 4 saat 3 kredi verilmelidir.	15	12,1
Diğer	2	1,6

Tablo 12'de görüldüğü gibi öğretim elemanlarının 87'si (% 70,2) sosyal tasarımın programda seçmeli ders olarak, 2 yarıyıl, haftada 4 saat 3 kredi verilmesi gerektiğini, 15'i (% 12,1) zorunlu ders olarak, 2 yarıyıl, haftada 4 saat 3 kredi verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. 'diğer' seçeneğini işaretleyen bir öğretim elemanı cevapsız bırakırken, diğer öğretim elemanının görüşü ise 'tek başına bir ders olmasa da verilen projelere bağlı olarak işlenmelidir' olmuştur.

3.1 Uzmanların Sosyal Tasarım Eğitimi ile İlgili Var Olan Durumun Değerlendirilmesine ve Önerilerine İlişkin Görüşleri

Uzmanların grafik tasarım derslerinde sosyal tasarım öğretimine ilişkin bulgular; grafik tasarımcı yetiştirmedeki önemi, görsel tasarım eğitimi programlarında yer almasına dair görüşler, tasarımcının meslek hayatına katkıları başlıkları altında verilmiştir.

Tablo 13

Uzmanların sosyal tasarım eğitiminin, grafik tasarımcı yetiştirmedeki yeri ve önemine ilişkin görüşleri

	f
Sosyal medya ve günümüz teknolojilerini etkili kullanma	4
Herkes için tasarım	4
Tasarım problemlerine farklı bakış açısıyla yaklaşma becerisi	2

Tablo 13'te görüldüğü gibi uzmanların 4'ü sosyal medya ve günümüz teknolojilerini etkili kullanma, 4'ü tasarımın herkes için olduğu, 2'si tasarım problemlerine farklı bakış açısıyla yaklaşma becerisinin önemini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak uzmanlardan soruyla ilgili farklı görüş bildiren bir kişinin yanıtı şöyledir:

Sosyal tasarım deyince ilk aklıma gelen sosyal dernekler konular ve kampanyalar üzerine yapılan tasarım örnekleri oluyor ki üniversitede bolca işlenen konular aslında ve tasarım kabiliyeti ve düşüncesi açısından öğrenciye çok şey kattığına pek inanmıyorum. Her şeyin reklam üzerine döndüğü günümüzde çağa ayak uydurmuş mesleki açıdan çok daha fazla öğretici konular işlenmeli bence yani bu tarz konular başlı başına bir ders olarak değil o dönemde bir konu olarak işlenmeli (U10).

Tablo 14

Uzmanların Sosyal Tasarım Eğitiminin, Görsel Tasarım Eğitimi Programlarında Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşleri

	f
Sosyal tasarım eğitim programlarında yer almalı	8
İçinde yaşanan toplumun değerlerinin göz ardı edilmemesi	3

Tablo 14'te görüldüğü gibi uzmanların 8'i sosyal tasarım eğitim programlarında yer alması gerektiğinin, 3'ü tasarımcının içinde yaşadığı toplumun değerlerini göz ardı etmemesi gerektiğinin önemini ifade etmişlerdir (Uzmanlardan bir kişi her iki görüşü de bildirdiğinden ikisinde de sayılmıştır). Bununla ilgili olarak uzmanlardan soruyla ilgili farklı görüş bildirenlerin yanıtları şöyledir:

Bu sanatçının sanata bakışına bağlı. Belki seçmeli ders olarak yer alabilir (U6).

Bence kesinlikle bir ders olarak işlenmemeli. Dediğim gibi bir dönemde bir konu olarak işlenebilir ama öğrenciyi sürekli tek noktaya hapsedmek ki bu ne yazık ki bizim okullarımızda gelenek haline gelmiş durumda öğrenciye hiçbir şey katmayacaktır (U10).

Tablo 15

Uzmanların Sosyal Tasarım Eğitiminin, Tasarımcının Meslek Hayatına Katkılarına İlişkin Görüşleri

	f
Daha nitelikli ve amacına uygun ürünler ortaya çıkarma	3
Hedef kitle ve toplumsal gelişmelere uygunluk	4
Tasarımcının kendini geliştirebilmesi	3

Tablo 15'te görüldüğü gibi sosyal tasarım eğitiminin, tasarımcının mesleki hayatına katkıları konusunda, uzmanların 3'ü tasarımcıların daha nitelikli ve amacına uygun ürünler ortaya çıkarabildiğini, 4'ü tasarımların hedef kitle ve toplumsal gelişmelere uygunluğunu, 3'ü tasarımcının kendini geliştirebildiğini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak uzmanlardan soruyla ilgili farklı görüş bildirenlerin yanıtları şöyledir:

Sosyal tasarım adı altında ders almadık ama "Kuş gribi" ve "Kan ver hayat kurtar" gibi sosyal sorumluluk projeleri üzerine ödevlerimiz olmuştu. Mesleki hayatıma bir katkısı olduğunu düşünmüyorum (U6).

En önemli kısım da eğitimin iş hayatına etkisi. Mezun olduktan sonra tasarımcının yaşayacağı her türlü sorunu azaltma açısından bilgi ve gerçeklik verilebilirse iyi bir katkı sağlayabilir (U8).

Farklı bir iş sahası yaratacağını düşünüyorum (U9).

Sosyal tasarım eğitiminin öğrenciye çok şey kattığını düşünüyorum (U10).

Tablo 16

Uzmanların sosyal tasarım eğitimine ilişkin görüşleri

	f
Tasarımcıların bilinçlendirilmesi	4
Sosyal medyayı amacına uygun kullanabilme	2
İçinde yaşadığı toplumdan kopuk olmaması	2

Tablo 16'da görüldüğü gibi uzmanların 4'ü tasarımcıların bilinçlendirilmesi gerektiğinin, 2'si tasarımcının sosyal medyayı amacına uygun kullanabilmesinin önemini, 2'si tasarımcının içinde yaşadığı toplumdan kopuk olmaması gerektiğinin önemini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak uzmanlardan soruyla ilgili farklı görüş bildirenlerin yanıtları şöyledir:

Bu alanda eğitim ve bilimsel bir müessese kurulması için çok acele edilmelidir. Çünkü çok geride kalınmıştır (U3).

İş hayatına yönelik gerçekçi yardımcı bir eğitim olacağını düşünüyorum (U8).

Son olarak bahsettiğiniz sosyal tasarım öğretimi bir toplumun sosyal durumu, zevkleri, ekonomik ve politik durumundan yola çıkarak nasıl tasarımlar yapılacağını anlatan bir ders ise üstte yazdıklarımın hepsini geri alıyorum (U10).

3.2. Sosyal Tasarım Dersi Önerisi

3.2.1. Dersin Uygulanması ile İlgili Açıklamalar

Sosyal Tasarım dersi Güzel Sanatlar Fakülteleri Grafik Bölümü ve Görsel İletişim Tasarımı Bölümleri 7. ve 8. yarıyıldan itibaren haftada 4 saatlik bir ders süresi öngörülerek seçmeli ders olarak tasarlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

1. Sosyal Tasarım dersi toplum sorunlarına, çevreye, insana daha duyarlı, nitelikli ve bilinçli tasarımcılar yetiştirmek amacıyla disiplinler arası yaklaşımla tasarlanmış bir derstir. Bu nedenle gerektiğinde diğer alanlarla ilişkilendirme yapılmalıdır. Örneğin kanser ile ilgili bir çalışma için tıp alanından; savaş karşıtlığı ve savaşın etkileri ile ilgili bir çalışma için tarih alanı ile ilişkilendirme sağlanabilir.
2. Öğretim elemanı, kazanımları gerçekleştirmek adına; içinde yaşadığı toplumun özelliklerini; öğrenci grubunun hazır-bulunmuşluk düzeylerini dikkate alarak genel amaçlar doğrultusunda hareket etmelidir.
3. Bu ders özellikle toplumsal ve insani değerleri kazandırmaya yönelik bir ders olduğu için, değer eğitimi odaklanılmalıdır. Değer eğitimi verirken örnek olaylardan yararlanılabilir.
4. Bu ders teorik bilgiden çok uygulamaya yönelik olarak işlenmelidir. Bu nedenle bilgisayar, projeksiyon gibi teknik malzemeye sahip atölye hazırlanmasına olanak sağlanmalıdır.
5. Ortaya çıkan çalışmalar okul içinde ve dışında sergilenmeli, ulaşabildiği kadar çok insana ulaşması sağlanmalıdır. Çalışmanın konusu ile ilgili olarak gerekli kurumlarla iletişime geçilip satışı sağlanabilir. Elde edilen gelirin de yardım kuruluşlarına bağışlanması sağlanabilir. Böylece hem dersin amacına hem de öğrencilerin yardımlaşma ve dayanışma değerlerinin gelişimine katkı sağlanabilir.

3.2.2. Genel Amaçlar

Eğitim-öğretim döneminin sonunda Sosyal Tasarım dersi ile aşağıda belirtilen kazanımların gerçekleşmesi amaçlanmaktadır:

1. Bir tasarımcı adayı olarak içinde yaşadığı toplumunun değerlerine ve sorunlarına duyarlı olma.
2. Dünyayı, toplumu daha yaşanır kılmak adına sosyal sorumluluk kampanyaları yaratabilme.
3. Etik değerlere saygılı ve yaratıcılığını insani değerlerden, toplumsal sorunlardan yana kullanma.

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan öğretim elemanları ve uzmanların büyük bir çoğunluğu sosyal tasarım öğretiminin çok önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. İyi bir grafik tasarımcının sosyal konulara duyarlı olması gerektiğini, içinde yaşadığı toplumun değerleri açısından çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elemanları ve uzmanlar sosyal tasarım eğitiminin öğrencilerin tasarım alanında kendilerini geliştirebilmeleri açısından da oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra kimi öğretim elemanları ve uzmanlar ise sosyal tasarım eğitiminin önemsiz olduğunu, grafik tasarımcı yetiştirmek için çok gerekli olmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretim elemanları ve uzmanların büyük bir çoğunluğu sosyal tasarım eğitiminin, tasarımcının mesleki hayatına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu konuda alınacak eğitimin, tasarımcıların daha nitelikli ve amacına uygun ürünler ortaya çıkarabilmesine, tasarımlarının hedef kitle ve toplumsal gelişmelere uygun olacağına, kendini geliştirebilmesine katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kimi öğretim elemanları ve uzmanlar ise sosyal tasarım eğitiminin meslek hayatına katkısı olmadığını, bu yüzden çok gerekli olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretim elemanlarının çoğunluğunun sosyal tasarım ile ilgili yayınları takip ettikleri görülmüştür. Bu durumun yanı sıra, öğretim elemanlarının alanla ilgili olarak yeterince etkinliklere katılmadığı görülmüştür. Ayrıca büyük çoğunluğunun konuyla ilgili çalışmalarının olmadığı görülmüştür.

Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu derslerinde, sosyal tasarıma gerekli olduğunda yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının sosyal tasarım eğitiminde öğretim materyali olarak en çok internetten, görsel araçların ve örnek çalışmalardan faydalandıkları görülmüştür. Yabancı dilde yayınlar, Türkçe yayınlar ve bilimsel yayınlardan ise çok az faydalandıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının sosyal tasarım öğretiminde, öğretim yöntem ve tekniklerinden en çok araştırma-inceleme yaptırma, beyin fırtınası ve tartışma yöntemini kullandıkları görülmüştür. Soru-yanıt yöntemi ve düz anlatım yöntemini ise daha az kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretim elemanları grafik tasarım derslerinde sosyal tasarım öğretiminin “Sosyal tasarımın grafik tasarımdaki yeri ve önemini kavrama”, “Sosyal tasarımın uygulama alanlarını öğrenme” ve “Sosyal tasarım ve görsel çevre ilişkisini kavrama” amaçlarının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu sosyal tasarım öğretiminde sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının yaşadıkları sorunların başında Türkçe kaynak sıkıntısı, ders saatinin yetersizliği, öğrenci kaynaklı sorunlar ve amaçların belirlenmesine ilişkin sorunlar olduğu görülmüştür.

Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu sosyal tasarım eğitimini desteklemeye yönelik etkinlikler gerçekleştirdikleri görülmüştür. Gerçekleştirilen etkinlikleri öncelikli olarak grafik tasarım/sosyal içerikli tasarım sergilerinin oluşturduğu görülmüştür. Daha sonra ise, tasarım yarışmalarını çoğunlukla gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının neredeyse tamamı bölümlerinde sosyal tasarım ile ilgili bir ders olmadığını belirtmişlerdir.

Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu grafik tasarım programında sosyal tasarımın ayrı bir ders (seçmeli) olarak yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Uzmanların büyük bir çoğunluğu sosyal tasarımın, eğitim programlarında yer alması gerektiğini, bu eğitimle birlikte tasarımcıların daha nitelikli ve amacına uygun ürünler ortaya çıkarabileceğini, tasarım problemlerine farklı bakış açısıyla yaklaşma becerisi kazanabileceklerini, tasarımlarının hedef kitle ve toplumsal gelişmelere uygun olarak şekilleneceğini, tasarımcının kendini geliştirebileceğini, daha nitelikli ve bilinçli tasarımcılar olacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca içinde yaşadıkları toplumun değerlerini göz ardı etmemeleri gereğinin önemini kavrayabileceklerini ifade etmişlerdir.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda; Grafik Tasarım ve Görsel İletişim Tasarımı programında, sosyal tasarıma ayrı bir ders olarak yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Diğer grafik tasarım derslerinde ayrılan sürenin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Sadece gündemde yer alan bir ya da birkaç sosyal sorumluluk kampanyasına yönelik çalışma yaptırmak, öğrencilerin sosyal tasarımı kısa süreli bitirip teslim etmesi gereken bir ödev gibi algılamalarına neden olmaktadır. Bunun yerine öğrencilere sosyal tasarım eğitimi ile tasarım yapmanın yanı sıra tasarımlarının toplum, kültür ve çevre üzerindeki etkileri hakkında duyarlı birer tasarımcı olmaları gerektiği öğretilmelidir. Öğretim elemanları sosyal tasarım ile ilgili sempozyum, panel gibi etkinliklere daha çok katılmalı, konuyla ilgili olarak yayınları ve sosyal medyayı yakından takip etmelidir. En büyük sorunlardan biri olan sosyal tasarım ile ilgili Türkçe yayınların sayısı artırılmalı, yabancı dilde yayınlar aktarılmalı ve bu alana yönelik araştırmalar artırılmalıdır.

Kaynakça

- Adams, J. (2008). *Documentary graphic novels and social realism*. Bern: Peter Lang AG International Academic Publishers.
- Atabek, N. ve Dağtaş, E. (1998). *Kamuoyu ve iletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Barnard, M. (2002). *Sanat tasarım ve görsel kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Becer, E. (2005). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Bennett, A. (2006). *Design studies: Theory and research in graphic design*. New York: Princeton Architectural Press.
- Berger, J. (1995). *Görme biçimleri*. (Çev. Y. Salman). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berger, J. (2002). *Görme biçimleri*. 8. Basım. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bierut, M., Drenttel, W., Heller, S., Holland, DK. (1994). *Looking closer: Critical writings on graphic design*. New York: Allworth Press.
- Bilirdönmez, K. (2010). *Fotoğrafın görsel iletişim tasarımındaki kurguları ve uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bingöl, Y. ve Tanrıver, N. (t.y.). "Bilgi çağında değişen sosyal hareketler: Sanal eylemler". *The Journal of Knowledge Economy and Knowledge Management*, 4(1): 131-141.
- Boztaş, E. (2011). Grafik tasarım eğitimi için görsel çoklu ortam materyali geliştirme. *Ege Eğitim Dergisi*, 12 (2), 44-62.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Clark, T. (2004). *Sanat ve propaganda*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coppola, N. W. (1999). Greening the technological curriculum: A model for environmental literacy. *The Journal of Technology Studies*, 25(2).
- Çitci, E. (2009). *Görsel kültür elemanı olarak xx. yy.da afişin toplumsal süreçlere etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Demir, H. (2010). Geçmişten günümüze grafik tasarımın işlevi ve başlıca gelişim evreleri. *Atatürk Üniversitesi Dergisi*, 57-62. (çevrimiçi) <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/gsf/article/view/3120/3012> (Erişim: 20 Aralık 2013).
- Depeli, G. (2010). *Göçmenin evi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kültür ve İletişim Yayınları.
- Dorr, A. ve Kunkell, D. (2000). Children and the media environment. *Communication Research*, 17(1): 21-24.
- Dougherty, B. (2008). *Green graphic design*. New York: Allworth Press.
- Drumwright, M. E. (1996). Company advertising with a social dimension: The role of noneconomic criteria. *The Journal of Marketing*, 60 (4).
- Duru, H. ve Zeybek, I. (2007). *Kimliğim ve ben*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Dülgeroğlu, Y. S. (2007). Sosyal içerikli grafik tasarım. *Grafik Tasarım Dergisi*, 4(2), 68-71.
- Düz, N. (2001). *Kitap kapağı'nda grafik tasarım öğelerine ve ilkelerine kuramsal bir yaklaşım*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Düz, N. (2012). Ambalaj-reklam ilişkisi ve tasarım eğitimindeki yeri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (6):19-52.
- Eggland, W. (1991) *Örgütlerde iletişim*. (Çev. Y. Büyükerşen vd.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Elmas, H. (2007) *21.Yüzyılda Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitimi ve Güzel Sanatlar Eğitiminde Yaşanan Sorunlar*. 2.Bölge Üniversiteleri Ve Güzel Sanatlar Fakülteleri Dekanlar Toplantısı ve Paneli'nde sunulmuş bildiri, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Eroğlu, Ö. (2006). *Resim sanatı sözlüğü*. İstanbul: Nelli Sanatevi.
- Ertep, H.(2007). Kimliğini arayan bölüm: görsel iletişim tasarımı. *Grafik Tasarım Dergisi*, 9, 72-77.
- Faiola, A. (1999). The graphic communication curriculum for the next millenium. *The Journal of Technology Studies*, 25 (2).
- Frascara, J. (2004). *Communication design: Principles, methods and practice*. New York: Allworth Press.
- Gökaydın, N. (1990). *Eğitimde tasarı ve görsel algı*. Ankara: Sedir Yayınları.
- Gürgeç, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Güney, S. (2008). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Holland, DK. (2001). *Design issues: How graphic design informs society*. New York: Allworth Press.

- İçli, G. E. ve Çopur, M. E. (2008). Pazarlama iletişimde renklerin rolü. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 22-33.
- İpek, İ. (2003). Bilgisayarlar, görsel tasarım ve görsel öğrenme stratejileri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 68-76.
- Keşaplı, O. (2013). Nazi almanya'sı ve faşist italya'da faşist sinema estetiği. *Azizim E-Dergisi*, 1(4): 35-40.
- Ketenci, H.F. ve Bilgili, C. (2006). *Yongaların 10 000 yıllık gizemli dansı görsel iletişim & grafik tasarım*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kotler, P. (2005). *A'dan z'ye pazarlama, pazarlamayla ilgilenenin bilmesi gereken 80 kavram*. (Çev. A.K. Bakkal), İstanbul: MediaCat Kitapları.
- Köknel, Ö. (1987) *İnsanı anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Lauer, D.A. & Pentak, S. (2011). *Design basics*. Eight Edition. Boston: Wadsworth, Cengage Learning.
- Leppert, R. (2002). *Sanatta anlamın görüntüsü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lockard, W. K. (2000). The recent history of design communication. *Journal of Design Communication*, 25(2).
- McQuail, D. ve Windahl, S. (1994). *Kitle iletişim çalışmalarını için iletişim modelleri*. (Çev. B. Dağtaş ve U. Demiray), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mooney, L., Knox, D., Schacht, C. & Holmes, M. M. (2008). *Understanding social problems*. USA: Nelson Education Ltd.
- Odabaşı, Y. ve Oyman, M. (2003). *Pazarlama iletişimi yönetimi*. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Özçuhadar, T. (2011). Eko-tasarım, *Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları-IV*, 16. (çevirimiçi). http://www.rec.org.tr/dyn_files/20/5925-IV-EKO-TASARIM.pdf (Erişim: 19.09.2014).
- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi, resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Öztuna, H. Y. (2007). Fransız art nouveau afiş tasarımı 1890-1914, *Grafik Tasarım Dergisi*, 5, 60-65.
- Öztuna, H. Y. (2007b). Konstrüktivizm el lissitzky ve tipografi. *Grafik Tasarım Dergisi*, 11, 90-99.
- Öztuna, H. Y. (2007c). San Francisco phychedelic rock hareketi ve afişleri, *Grafik Tasarım Dergisi*, 8, 80-87.
- Öztuna, H. Y. (2007d). Sovyet film afişleri: Stenberg kardeşler. *Grafik Tasarım Dergisi*, 13, 86-91.
- Öztuna, H. Y. (2008). Nazi propaganda stratejisi ve afiş tasarımları. *Grafik Tasarım Dergisi*, 27.
- Poynor, R. (1999). Adbuster's. *No Tasarım*, 1(5), 42.
- Quernec, A., (n.d.) First things first. *No Tasarım*, 2(5), 130.
- Rosochacki, S. (2012). Social learning in visual communication design. *The International Journal of Humanities*, 9(3),165-172.
- Selamet, S. (2012). Sürdürülebilirlik ve grafik tasarımı. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 127-129.
- Sofi, M. (2006). *Küreselleşme olgusu çerçevesinde oluşturulan birey kimliğini sorgulayıcı afiş tasarımları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şenyapılı, Ö. (2008). Afişlerde birinci dünya savaşı. *Grafik Tasarım Dergisi*, 22(2008).
- Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y. ve Yıldırım, Y. (2007). *Türkiye'deki Eğitim Teknolojisi Araştırmalarında Güncel Eğilimler*. 1. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Bildirileri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Tepecik, A. (2002). *Grafik sanatlar tarih-tasarım-teknoloji*. Ankara: Detay Yayınları.
- Tunalı, İ. (2004). *Tasarım felsefesine giriş*. İstanbul: YEM Yayınevi.
- Uçar, T.F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Usluata, A. (1995). *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzun, R. (2007). İstihdam sorunu bağlamında Türkiye'de iletişim eğitimi ve öğrenci yerleştirme, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 25(2), 117-134.
- Ware, C. (2008). *Visual thinking for design*. Burlington: Elsevier Inc.
- Well, A. (2007). *Grafik tasarım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Whitley, N. (1994). *Design for society*. Londra: Reaktion Books Ltd.
- Van der Ryn, S. & Cowan, S. (2007). *Ecological design*. Washington: Island Press.
- Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 942-973.
- Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim nedir?*. İstanbul: Cem Yayınevi.